

Article Info	RESEARC ARTICLE ARAŞTIRMA MAKALESİ	
Title of Article	The Case of BBC-Jeremy Bowen Regarding Media Ethics in Stories on Middle East	
Corresponding Author	Selçuk OKTAY selcuk.oktay@yandex.com 0 532 702 41 44	
Submission Date Admission Date	18/12/2018 / 05/03/2019	
How to Cite	OKTAY, S., (2019). The Case of BBC-Jeremy Bowen Regarding Media Ethics in Stories on Middle East/ Medeniyet Telakkisinin Şehirdeki Yansımaları, Kent Akademisi, Volume, 12 (37), Issue 1, Pages, 159-176	ORCID NO: 0000-0002-4457-5848

Eşik Bekçiliği Teorisi Kapsamında Medya Etiği Sorunsalı - BBC-Jeremy Bowen Örneği

Selçuk OKTAY¹

ABSTRACT:

Eşik Bekçiliği Teorisi Kapsamında Medya Etiği Sorunsalı - BBC-Jeremy Bowen Örneği

Öz

Bu çalışma eşik bekçiliğinin tarafsızlık ve medya etiği kapsamında değerlendirilmesi BBC-Jeremy Bowen örnek olayı kapsamında yapılacaktır. Çalışmada kurumun Ortadoğu editörü olan Bowen'ın haberleri etrafındaki tartışmalar belli bir zaman dilimindeki yansımaları dikkate alınarak irdelenecektir. Bu zaman dilimi 2008-2009 yıllarıdır. Bu zaman diliminin tercih edilmesinin nedenlerinden birisi söz konusu dönemde bölgedeki tansiyonun artması ve birçok gelişmenin yaşanmasıdır.

Bahsi geçen bu iki yıl içinde en kritik olay İsrail'in Gazze Şeridi'ne girmesidir. İsrail'de o dönem yaşanan seçimler de bu açıdan önemlidir. İsrail'de 10 Şubat 2009'da yaşanan seçimler sonrası yaşanan kısa süreli kaos sonrasında sağ parti Likud'un lideri Benyamin Netanyahu yeni hükümetini kurdu.

Jeremy Bowen örnek olayı kapsamında BBC'nin eşik bekçilerinin Ortadoğu ile ilgili haberlerde sahip olduğu konumun belli başlı bazı nitelikleri olduğu ifade edilebilir. BBC'nin Ortadoğu'daki gelişmelerle ilgili yaptığı habercilik, hem dünya hem de İngiliz kamuyounda birçok kere tartışılmış, başta Balen Raporu olmak üzere bu habercilik anlayışını analiz eden farklı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucu ortaya konan saptamalara göre, BBC Ortadoğu'daki gelişmelerin habere aktarılmasında ideal bir tarafsızlık konumu yakalayamamıştır. Bunun yanında tarafsızlık ilkesinin belli durumlarda fetişleştirilmesi özellikle Ortadoğu bağlamındaki özgün olaylarda kurumun haber kurumu olarak naif kalmasını sağlamıştır.

Anahtar kelimeler: Medya etiği, eşik bekçiliği, Jeremy Bowen, BBC, Ortadoğu

¹ Selçuk OKTAY selcuk.oktay@yandex.com 0 532 702 41 44

The Case of BBC-Jeremy Bowen Regarding Media Ethics in Stories on Middle East

Abstract

In this piece, the analysis of gatekeeping theory on the basis of media ethics and objectivity will be made on the case of Jeremy Bowen-BBC. The arguments about the stories of Jeremy Bowen, BBC's Middle East editor, will be reviewed regarding specific time episode. This episode is between 2008-2010. The reason of choosing this episode is increase tension in Middle East at this time. Most critical incident in this special time is Israel's penetration to Gaza. The election in Israel is significant as well. With elections which held in 10th February 2009, after a limited chaos, Benjamin Netanyahu, the leader of rightist Likud Party formed the government.

It can be claimed that there are some specific elements of the positions of BBC's gatekeepers on the stories about Middle East regarding the case of Jeremy Bowen. BBC's journalism on Middle East has been argued in the UK and world as well. There are some reports about this journalism, like the Balen Report. In accordance with these reports BBC did not catch ideal objectivity on the stories about Middle East. Beside this BBC has been naive about Middle East by over-fetishising the objectivity standards.

Keywords: Media ethics, gatekeeping, Jeremy Bowen, BBC, Middle East

1- Giriş

Bu çalışmada BBC'nin 2000'lerin ilk 10 yılının sonlarına doğru yaptığı Ortadoğu haberlerinin medya etiği yönünden analizi iletişim kuramları arasında yer alan eşik bekçiliği teorisi kapsamında söylem analizi yöntemiyle yapılacaktır. Çalışmanın bu zaman dilimine odaklanmasının en önemli nedenlerinden biri bu dönemin yeni bir yoğun çatışma dönemi olmasıdır. Bu yoğun çatışma dönemi haber frekanslarının da artmasına yol açmış, dolayısıyla çalışmanın odaklandığı kapsam bağlamında araştırmaya konu olacak içeriğin sayısı artmıştır.

Medya etiği bağlamında değerlendirildiğinde medyanın birçok bileşeninin bu analizin içine girmesi gerekmektedir. Medya organlarının sahiplik yapısı, kuruluş felsefesi gibi unsurlar iletişim etiği üzerinde etkili olurken, medya çalışanlarının etik ilkelere yaklaşımı da iletişim etiğini önemli ölçüde belirlemektedir. Bu çalışmada BBC'nin medya etiğine ilişkin değerlendirilmesi daha çok bu perspektiften yapılacaktır.

Haberlerin hazırlanması sürecinde medya organlarının eşik bekçilerinin; sınıfsal konumları, kişilikleri, dünya görüşleri ve habere dair algıları verilen mesajın içeriğini belirler. Bu kompozisyon eşik bekçilerinin geçirdiği haberlerin karakterini de belirler. Bu durumda medyada yapıldığı iddia edilen taraflı seçimlerin çoğu gerektiği gibi düşünen insanların önceden seçilmesinden, içselleştirilmiş önkavrayışlardan ve personelin mülkiyet yapısı, örgütlenme tarzı ve de elbette ki piyasa ve siyasi gücün belirlediği çerçevede olmasından kaynaklanır. Noam Chomsky ve Herman'ın aşağıya alınılayacağımız sözleri eşik bekçiliği bu saptamaları belli ölçülerde zenginleştirmektedir.

“(…) Uygulanan sansür büyük ölçüde otosansürdür. Bir yandan haber kaynağının gerçeklerine ve medyanın örgütsel yapısının gereklerine uygun davranan muhabirler ve yorumcular tarafından, diğer yandan, mülk sahipleri, piyasa ve hükümetteki diğer iktidar merkezlerinin dayattığı kısıtlamaları uygulamak üzere seçilmiş ve çoğu kez bunları içselleştirmiş olan medyadaki üst düzey kişiler tarafından uygulanır.”²

Chomsky ve Herman’ın bahsettikleri bu belirlenme sürecinin analizinin yanında eşik bekçilerinin son dönemde belli ideolojik süzgeçten geçmiş haber yapım süreçlerine katıldıklarını da görmek mümkündür. Böylelikle Chomsky ve Herman’ın ortaya koyduklarından farklı olarak günümüzde belli eşik bekçilerinin kasıtlı biçimde davranabildikleri de görülmektedir. Bu süreci belli siyasi ya da ekonomik örgütlenmelere angaje yayın organlarının ortaya çıkması belirlemiştir. Medyanın bu angajman içerisinde olması eşik bekçilerinin de belli mesajları yöneltten ileticiler gibi davranmasına yol açmaktadır. Bunlardan sonra eşik bekçiliği kurumunun, mesajların ileticilerin kolay anlamasına yönelik belli kodlara sokması ve eşik bekçilerinin kişisel niteliklerinin mesajların belirlenmesi ile açıklaması yanında belli angajmanlardan dolayı seçilmiş hedefleri belirlemeleri ile de açıklanacağını belirtmek gerekir.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Jeremy Bowen-BBC örnek olayında bu saptamaların somut temellerinin ortaya konmasına gayret gösterilecektir. Öncelikle bu örnek olayın detayları aktarılacak sonrasında BBC’nin o dönem Ortadoğu’da belli başlı gelişmeleri nasıl aktardığı Hollandalı iletişim bilimci Teun Van Dijk’ın söylem analizi yöntemi ile analiz edilecektir.

2- Çalışmanın Yöntemi Üzerine

Bu çalışma kapsamında ele alınan editoryal yaklaşım ve bu yaklaşıma sahip eşik bekçileri tarafından üretilen haberlerin analizi, ilgili konuya yaklaşımın ideolojik öğeler içermesi dolayısıyla söylem analizi yöntemiyle analiz edilmiştir.

Söylem analizi yöntemi ideolojik öğeleri haberdeki; başlıklar, sözcük seçimleri, sentaks, cümlelerin ardı ardına gelmesiyle oluşan tutarlılık ve nedensellik ilişkisi, tematik yapı, görsel materyaller ve bunların dil yoluyla anlamlandırılmasının çözülmeye tabi tutulmasıyla- ortaya koymayı amaçlar. İletişim bilimci Teun Van Dijk’a göre de, söylem analizi esas itibarıyla bir ideoloji analizidir; ideolojiler söylem ve iletişim içinde ifade edilir ve yeniden üretilir.³

² Edward S. Herman, Noam Chomsky, **Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası**, çev: Ender Abadoğlu, İstanbul, Aram Yayınevi, 2006, s.76

³ Teun A. Van Dijk, “Discourse Analysis as Ideology Analysis”. **Language and Pace**, ed. C. Schäffner & A. Wenden, Aldershot: Dartmouth Publishing.,1995, “ss.17-33.”

Haberî bir söylem biçimi olarak ele alan Van Dijk, haberin söyleminin toplumda var olan egemen söylemlerin bir ürünü olduğunu ifade eder. Ona göre haber söylemi, “bağımsız bir yapıya sahip olmaması nedeniyle, üretim ve yorumlama süreçleri açısından da sosyal bir bağlam içinde incelenmesi gereken karmaşık bir iletişim olgusudur.”⁴

Haber söyleminin çözümlenmesi konusunda geliştirdiği sistematik modelde haberin hem makro hem mikro yapısının incelenmesini öneren Van Dijk, makro yapıyı haberin içine oturduğu bağlam içinde ele alır. Mikro yapıda ise sözcük seçimleri, tümce yapıları, bağdaşıklığı sağlayan tümceler arasındaki anlamsal ilişkiler, özel anlamlar, yan anlamlar ve kodlar üzerinde yoğunlaşır. Böylelikle ancak bu her iki yapıyı da kapsayan bir çözümlenme ile hem metne dayalı yorumsal hem de bağlama dayalı sosyal bir yaklaşımla haber söylemindeki ideolojik belirlemeye ortaya koyulabilir; zira Van Dijk’a göre, haber söylemini bir bütün olarak ele almak ideolojik olanın gözden kaçırılmaması açısından önemlidir.⁵

Van Dijk’a göre medya çıktılarının çoğu olay ve aktörlere dair bağlam ve geçmiş bilgisini içermemektedir, haberciler için olay, sadece sonuçları açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, haber söyleminin, bilgi verirken bilgisizleştiren bir söylem olduğu iddia edilebilir. Araştırmacıya göre; olayların bağlamından kopartılarak anlatılması, geçmişleriyle ilişkilendirilmeden sadece meydana geldikleri anda görüldüğü kadarıyla sunulması, haber söyleminde önemli bir ideolojik işleyiştir.

Medyanın söyleminde gerçeğin ifade edildiğini ya da iktidarın ideolojisinden azade davranıldığını ölçmede iş gören bir başka unsur ise ötekinin medyada ne kadar yer aldığıdır.

Bu çalışma kapsamında bu saptamalar oldukça kritiktir. Zira Ortadoğu toplumlarının öteki kategorisine konması yaklaşımı dikkatle ele alınmalıdır.

Bu aşamada Van Dijk’ın öteki olarak ifade edilebilecek toplumsal grupların nasıl temsil edildiğine ilişkin şu saptamaları dikkat çekicidir;

(A) Öncelikle bu gruplar başat haber medyasında daha az yer almakta ve kendi adlarına konuşmalarına çok ender izin verilmekte,

(B) Dolayısıyla itibarlı, güvenilir haber kaynakları olarak çok az kullanılmaktadır,

(C) Tam olarak olumsuz olmasa da klişeleştirilmiş bir tarzda temsil edilmekte ve bir külfet ya da tehdit yaratabilecek birer ‘sorun’ olarak betimlenmektedirler,

(D) Yardıma, anlayışa ve desteğe ihtiyaç duyan, muhtaç konumuna oturtulmaktadır.

⁴ Güler Ülkü, “Söylem Çözümlenmesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi”, *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*, s.374’den Teun Van Dijk, “Opinions and Ideologies in the Press” ed. Allan Bell ve Peter Garrett, *Approaches to Media Discourse*, Oxford: Blackwell, “ss.61-63.”

⁵ Teun A. Van Dijk, *News Analysis: Case Studies of International and National News In the Press*, Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1988. s.37

Böylelikle, haberin söyleminin ‘normal’ ve ‘marjinal’ kimlik, tutum ve durumların sınırlarını da belirleyen bir alan olduğunu ve marjinal durum - kimliklerin hem söylem yoluyla ötekileştirildiğini, hem de ötekilerin söylem yoluyla dışlandığını söylemek mümkündür.

Van Dijk, haberin söyleminin üretim ve yorumlama süreçleri açısından da sosyal bir bağlam içinde incelenmesi gerektiğini belirtir. Buradan hareketle İngiliz toplumu ve genel olarak Batı’da Ortadoğu’daki gelişmelerin nasıl ele alındığı bu bağlam kapsamında analiz edilecektir.

3- Jeremy Bowen-BBC olayı

Jeremy Bowen bir dönem İngiliz yayın kuruluşu British Broadcasting Corporation’un (BBC) Ortadoğu editörlüğü görevini üstlenmiştir. 1960 doğumlu Galli gazeteci Bosna ve Lübnan gibi ülkelerde savaş muhabirliği yapmış ve Lübnan’da gazeteci arkadaşının ölümüne tanık olacak kadar sıcak haber takipçiliğinde bulunmuştur. 70 farklı ülkede özellikle çatışmaları takip eden Bowen özellikle Ortadoğu bölgesini yakından izlemiştir. 1995-2000 yılları arasında BBC’nin Ortadoğu Muhabirliğini yapan Bowen 2005’te de kurumun Ortadoğu Editörlüğü’ne atanmıştır. 2000 senesinde BBC’nin internet sitesinde katıldığı online sohbette Ortadoğu’daki gelişmelere karşı BBC’nin tavrını şöyle açıklamıştır:

“BBC anti-İsrailci değildir. Maalesef ki birçok İsrailli bir ülkenin amigoluğunu yapmayınca sizi o ülkenin aleyhinde olmakla suçlar gözükmektedir. Ama bu doğru değil. Siyaset sahnesinde yer alan iki tarafın yasal temsilcilerinden haberler vererek adil ve dengeli bir iş yapıyoruz.”⁶

BBC’de yapımcı yardımcısı olarak *BBC Breakfast (BBC Kahvaltısı)* programının da sunuculuğunu yapan Bowen BBC 1’de Front Line (Ön Cephe) isimli savaş muhabirlerinin içlerinde bulunduğu durumu anlatan bir program da yapmıştır. Jeremy Bowen, Saddam Hüseyin’in yakalanması haberini hazırlayan BBC ekibinde yer alan bir gazeteci olarak da Sony Gold ödülünü kazanmıştır. Haber programları yanında Bowen Yaser Arafat ve Filistin ile ilgili iki belgesel hazırlamıştır.

Tüm bu haberleri ile dünya kamuoyunun dikkatini çeken Bowen’ın yoğun bir şekilde tekrardan konuşulmasına yol açan durum BBC Trust Üst Kurulu’nun Bowen ile ilgili o dönem yayınladığı rapor oldu. Kuruma şikâyetleri değerlendiren BBC Trust Üst Kurulu, Siyonist Federasyonu’nun başvurusu uyarınca Ortadoğu Editörü Jeremy Bowen’ın İsrail’e karşı taraf tuttuğuna dair bir rapor yayınladı. Ama raporla ilgili Yahudi lobisi memnun olmazken, bir yandan da raporun BBC’yi İsrail yandaşı yapmayı amaçladığı eleştirileri de yükseldi.⁷

BBC Trust Üst Kurulu’nun hazırladığı kapsamlı raporda BBC’nin Ortadoğu konusunda ‘hatasızlık ve tarafsızlık’ kurallarını çiğnediği belirtiliyordu. Raporda 2007’de yayınlanan ‘1967 Ortadoğu’yu nasıl belirledi?’ başlıklı analizle 2008 yılında BBC Radio 4’ün yayınladığı ‘Muhabirlerimizden’ adlı program incelemeye tabii tutuldu. Genel değerlendirmeler Ortadoğu’daki gelişmelerle ilgili bu programlar özelinde yapılan haberlerin gazeteciliğin tarafsızlık ilkesi ile bağdaşmaması üzerinde toplanıyordu. Raporda ortaya konan saptamalara göre, üç ifade tarafsızlık ilkesine

⁶ Chris Johnston, “Bowen Named BBC Middle East Editor” The Guardian, 17 Haziran 2005

⁷ “BBC’ye ‘Siyonist’ Çekidüzen”, Radikal, 17.04.2009

hale getiriyordu. Bunlardan ilki ‘Yahudi yerleşimlerinin herkesin uluslararası hukuk yorumuna karşı koyduğu’ ifadesi idi. İkinci ifade ‘siyonizmin sınırları genişletme yönünde doğal bir içgüdü olduğu’nun iddia edilmesi idi. Son olarak da, radyo programında ‘Har Homa yerleşimini ABD’nin yasadışı değerlendirdiği’ sözleri hatasızlık kuralını aşan ifadeler olarak değerlendiriliyordu. Bunun yanında “Çoğu İsrail’de doğmuş, kendilerine çok güvenen İsraili generaller, kariyerlerinin büyük bölümünde İsrail’in bitmemiş işi olan 1948’teki bağımsızlık savaşını bitirmek için eğitiliyor” cümlesinin ‘bitmemiş iş’ sözü de kusurlu bulundu.⁸

Siyonist Federasyonu BBC’nin alması gereken önlemleri almamasını eleştirirken, kurumun hükümetin tam gözetimine girmesini istedi. Bir BBC sözcüsü ise, “Bireysel sürçmeler dışında BBC’nin kasten ya da sistematik taraf tuttuğuna dair işaret yok” diyen 2006 tarihli Thomas raporunu hatırlattı.

Olayın gerçekleşmesi üzerine *The Guardian* yorumcusu Antony Lerman da Jeremy Bowen olayında bahsedildiği gibi BBC’nin İsrail’e karşı önyargılar içeren bir kurum olmadığını ve Jeremy Bowen’ın da aynı şekilde İsrail’e önyargıyla yaklaşmadığını yazdı.⁹

Fakat BBC’nin Jeremy Bowen’a karşı, bu olay özelinde sahip olduğu konum İngiltere ve dünya düzeyinde ciddi eleştirilerle karşılandı. Bu konudaki en sert ve kapsamlı eleştiri *The Independent* yorumcusu Robert Fisk’ten geldi. Robert Fisk, *The Independent* gazetesinde kaleme aldığı “How Can You Trust the Cowardly BBC” (Korkak BBC’ye Nasıl Güvenilebilirsiniz?) başlıklı yazısında bu konuda BBC kurumunun korkak davrandığını söylüyordu. Fisk, “BBC Trust Üst Kurulu’nun (BBC Trust- ‘trust’ kelimesi aynı zamanda güven anlamına geliyor; kurul BBC yönetiminden bağımsız denetim görevi de yapıyor) Jeremy Bowen’ın Ortadoğu’dan geçtiği haberlere dair tutumu ödeklilik, alçaklık, rezalet, olgusal olarak yanlış ve ahlaki açıdan sahtekârlık. Bu sıfatlar az bile.” diyerek BBC’nin kendisine yaşattığı hayal kırıklığını tarif ediyordu.¹⁰

2009 yılının ortalarına doğru yaşanan bu tartışma BBC’nin muhabir, editör ve yayın politikasını belirleyen temsilcilerinin Ortadoğu’daki olayları haberleştirmelerine ilişkin yeni bir tartışmayı gündeme getirmişti. Dünyanın en saygın haber kuruluşlarından biri olarak bilinen BBC’nin böyle bir tartışma içinde yer alması başta şaşkıncı gelebilirdi. Fakat kurumu yakından takip eden gözlemciler BBC’nin Ortadoğu haberlerinde kimi sıkıntıların olabileceğini gösteren bazı tespitler yapıyorlardı.

4- Ortadoğu’da kilit gelişmeler

Jeremy Bowen’ın o dönem tarafsızlığı ihlal etmekle suçlanmasına yol açan olayların yanında Ortadoğu’da tarafsızlık ilkesinde dikkat edilmesi gereken çizgileri önemli ölçüde muğlaklaştıran birçok gelişme yaşandı. Esasında bölgenin karmaşık siyasi tablosu ve tarafların komplike angajmanları bölgedeki habercilik koşullarını önemli ölçüde zorlaştırmaktaydı. Böyle bir ortamda habercilerin ve haberi yayına hazırlayan eşik bekçilerinin zorlu bir göreve sahip oldukları söylenebilir. Bunun yanında bölgedeki hassas dengeler eşik bekçilerinin bireysel angajmanlarının haberlerin

⁸ “Editorial Standard Findings: Appeals and Other Editorial Issues to the Trust Considered by the Editorial Standards Committee” BBC Trust ESC 3 Mart Bülteni, 03/03/2009 (Nisan 2009’da basıldı)

⁹ Antony Lerman, “What did Jeremy Bowen do wrong?” *The Guardian*, 16/04/2009

¹⁰ Robert Fisk, “How can you trust the cowardly BBC?” *The Independent*, 16/04/2009

sunuş tarzında adeta bir turnusol kağıdı işlevi gördüğünü ortaya koymaktadır. Dolayısıyla habercilerin kendilerinden getirmiş olduğu bireysel ideolojik kompozisyonları kolaylıkla açığa çıkabilmektedir.

BBC'nin eşik bekçilerini bu çalışmanın kapsamında yer alan bölgedeki olayların haberleştirilmesindeki konumları bağlamında incelerken bölgede yaşanan bazı olaylarla ilgili tanımlayıcı (descriptive) bilgiler sunmak gerekmektedir.

Bu tarihi kapsamı o dönemdeki özellikle iki yılın gelişmeleri ile sınırlı tutmanın faydası olacaktır. Zira bu dönem hem fiziki işgal, abluka, saldırı gibi birebir çatışmaların yaşandığı bir dönem olarak dikkat çekmiş, hem de çeşitli raporlar, uluslararası toplumun kimi temsilcileri tarafından düzenlenen eylemler ve iki toplumun liderleri arasında yaşanan görüşmelere de sahne olmuştur. Bu dönem bu yönleri ile İsrail ve Filistin arasındaki ilişkilerin seyri için işlevsel bir laboratuvar niteliği göstermektedir. Aşağıda bahsedeceğimiz haberlerin seçim ve işlenmesi sürecini bu laboratuvar incelemenin bize birçok şeyi açıkça ortaya koyma şansı verdiğinden de bahsetmek gereklidir.

Bahsi geçen bu iki yıl için bahsettiğimiz manada tarihi bir milat oluşturabilecek olay İsrail'in Gazze Şeridi'ne girmesidir. 2008 yılının sonlarında başlayan ve 2009 yılının ilk günlerine kadar uzanan gerginlik 2008 yılının yaz aylarında baş göstermeye başladı. Son dönemde özellikle İsrail ve Filistin tarafından da Hamas arasında ciddi bir çatışma olduğu görülmüyordu. 24 Haziran'da İsrail'in bir İslami Cihad komutanını öldürdüğü haberi geldi. Aynı gün İsrail'e üç Kassam roketi atıldı, 2 kişi yaralandı. 26 Haziran'da El Fetih İsrail'e roketler gönderdi. Aynı gün Hamas İsrail'in Gazze şeridindeki sınır kapılarını açmamasını ateşkesin ihlali olarak nitelendirdi. Bu nitelemenin ardından Gazze şeridinden İsrail'e her ay çok sayıda roket ve havan topu atışı devam etti, ancak ne İslami Cihad, ne El Fetih, ne de Hamas bu atışların sorumluluğunu üstlenmedi. 4 Kasım'da İsrail askerleri Gazze şeridine operasyon düzenleyip altı Hamas üyesini öldürdüler. Operasyonun sebebinin sınırın altından kazılan, İsrail karakolunu basıp askerleri rehlin almayı hedefleyen bir tünel olduğu söylendi. 13 Aralık'ta İsrail, Hamas'ın da onayıyla ateşkesin devam etmesini istediğini açıkladı. Ancak daha önceki açıklamalarında da ateşkesin devam etmesini Filistin halkının istemediğini söyleyen Hamas, 20 Aralık'ta İsrail sınırı açmadığı için ateşkesi sürdürmeyeceklerini belirterek Batı Negev'e havan ve roket atışlarına başladı. Hamas, ateşkesi bozmalarının sebebinin Gazze sınırının açılmaması, dolayısıyla sadece insani yardımların ulaşması olduğunu belirtti. İsrail, Hamas'ın roket ve havan atışları ile silah kaçakçılığını durdurması halinde sınırı açacağını belirtti. Hamas'ın razı gelmemesi üzerine Gazze ablukası devam etti. 23 Aralık'ta İsrail ordusu Gazze sınırına patlayıcı yerleştirmeye çalışan üç Filistinliyi öldürdü. 24 Aralık'ta 24 saat içinde İsrail'e 700'den fazla roket düştü. Negev'e 60'tan fazla Katyuşa ve Kassam roketi ile havan mermisi isabet etti. Hamas İsrail hedeflerine 87 roket ve havan mermisi attığını açıkladı. İsrail ordusuna operasyon izni çıktı.

26 Aralık'ta İsrail, Gazze şeridine beş geçiş kapısını insani yardımlar için açtı. Kapılardan 100 kamyon tahıl, insani yardım ve diğer mallar Gazze'ye taşındı. Ayrıca Gazze'deki elektrik santralinin yakıt vanaları açıldı. Bu hamleyle rağmen Gazze şeridinden bir düzine civarı roket ve havan mermisi ateşlendi. İsrail, kapıları açmasına rağmen Hamas'ın davranışına göre operasyon yapıp yapmayacağını 28 Aralık'ta açıklayacağını bildirdi.

Bu gelişmelerden sonra İsrail Ordusu, 27 Aralık 2008 tarihinde birçok savaş uçağı ve helikopterlerle Gazze Şeridi'ne taarruz atışları yapmaya başladı. Hedefler arasında silah depoları ve askeri kamplar vardı. Sivil halk başta olmak üzere 505 insan ölürken, 2.500'den fazla kişi de yaralandı. 29 Aralık 2008 gününde Hamas İsrail'e 40 roket atarken İsraili

üst düzey devlet yetkilileri ile kendilerine karşı tavır alan bazı Arap liderleri suikastle tehdit etti. Gazze Şeridi'nde bu hava hareketından sonra elektrikler kesildi. Gazze'deki hastanelerde yüzlerce yaralı sivil ve Filistinliler cep telefonu ışıkları altında ameliyat edildi.¹¹ 3 Ocak'ta akşam saatlerinde İsrail ordusu 3 noktadan Gazze'ye karadan girdi. 7 Ocak'ta İsrail topçuları Birleşmiş Milletler'e ait bir okulu bombalayarak çoğu çocuk kırk kadar sivilin ölümüne neden oldu. Böylece BM kaynaklarına göre sivil ölümlerinin sayısı beşyüzü aşmış oldu. Çatışmalarda İsrail'in beyaz fosfor kullandığı da iddia edildi.¹² İsrail 18 Ocak 2009 günü tek yanlı olarak ateşkes ilan etti.¹³ 22 gün süren bombardıman sonucunda Gazze şeridinde üçte biri çocuk olmak üzere 1.300 Filistinli hayatını kaybetti, dört bin bina yıkıldı, 20 bin bina hasar gördü, on binlerce kişi evsiz kaldı

Uluslararası kamuoyunda ciddi ölçüde infial uyandıran bu olay sonrası İsrail ve Filistin'de seçimlerin yaşandığı bir döneme gelindi. İsrail'de 10 Şubat 2009'da yaşanan seçimler sonrası yaşanan kısa süreli kaos sonrasında sağ parti Likud'un lideri Benyamin Netanyahu yeni hükümetini kurdu. Mart 2009'da görevine başlayan Netanyahu göreve gelir gelmez barış süreci ile ilgili kaygı verici görüşleri ile dikkat çekti.¹⁴

İsrail seçimleri yanında Filistin tarafında da bu dönemde genel seçimler gündeme gelmişti. Fakat Filistin Seçim Komisyonu başkanlık ve meclis seçimlerinin önündeki sıkıntıları sebep göstererek seçimlerin Haziran 2010'a ertelenmesine karar verdi.

Fiziki saldırılarla başlayan ve seçim gündemi ile devam eden Ortadoğu'daki gelişmeler içinde en önemlilerinden bir tanesi de burada yaşanan fiziki saldırı olaylarının bu süreçte uluslararası toplumun önüne getirilmesiydi. Bunun en önemli örneği Birleşmiş Milletler'e sunulan Goldstone Raporu'ydu. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu öncülüğünde kurulan araştırma komisyonunun başkanı Güney Afrikalı eski yargıç Richard Goldstone, bizzat Gazze'ye giderek, İsrail operasyonunda yaşananlar ve bölgedeki duruma ilişkin tespitlerde bulundu. Goldstone başkanlığındaki komisyonun hazırladığı 547 sayfalı raporda, İsrail ordusunun geçen yıl Aralık ayında başlayan ve üç hafta süren Gazze operasyonunda savaş suçu işlediği, hatta 'insanlığa karşı suç' kategorisinde değerlendirilebilecek eylemlerde bulunduğu belirtiliyordu. Ayrıca, İsrail Ordusu'nun Gazze'deki yerleşim yerlerine fosfor bombası attığı, hastaneleri topçu ateşine tuttuğu, kasıtlı olarak gıda depolarını hedef aldığı gibi suçlamalar da raporda dikkat çekmekteydi. İsrail Ordusu'nun işkence ve bazı insanlık dışı eylemleriyle Cenevre sözleşmelerini ihlal ettiği de rapordaki İsrail'e yönelik suçlamalardan birini oluşturmaktaydı.¹⁵

BM Genel Kurulu 3 Kasım 2009'da, genel sekreterin üç ay içinde bu soruşturmanın sonuçları üzerine rapor vermesine, ardından da meseleyi Güvenlik Konseyi'nin ele alacağına dair bir kararı büyük bir çoğunlukla kabul etti.

¹¹ "Gazze'de Cep Telefonu Işığında Ameliyat", Radikal, 30/12/2008

¹² "İsrail Gazze'de Beyaz Fosfor Kullanıyor", Radikal, 16/01/2009

¹³ "İsrail Gazze'de Ateşkes İlan Etti", BBC Türkçe Servisi,

http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/01/090117_israel_truce.shtml Erişim Tarihi [07/01/2010]

¹⁴ "İsrail'de Netanyahu Hükümeti Görev Başında" Voice of America Turkish,

<http://www.voanews.com/turkish/archive/2009-03/2009-03-31-voa16.cfm?moddate=2009-03-31> Erişim Tarihi [07/10/2010]

¹⁵ "BM'den İsrail'e Ağır Rapor" Deutsche Welle Türkçe, <http://www.dw-world.net/dw/article/0,,4698797,00.html> Erişim Tarihi [07/01/2010]

Böylelikle raporla ilgili iki taraftan soruşturma istenmiş oldu. Rapor etrafındaki tartışmalar da böylelikle bölgedeki tartışmalar damgasını vurmuş oldu.

BM'ye hazırlanan bu rapor yanında ABD'nin bölgeye ilişkin aldığı konum da bölge siyasetinde önemli gelişmelerden biri olarak değerlendirilebilir. 2009 yılı boyunca ABD'nin Ortadoğu Temsilcisi George Mitchell, bölgede çeşitli temaslarda bulundu. Bu temaslardan sonuç alınamayınca da çalışmalar yarıda kesildi. Fakat 2010 yılı başında Ortadoğu basınında "ABD'nin Ortadoğu özel temsilcisi George Mitchell'in bölgede temaslara yeniden başlaması haber veriliyordu. Söz konusu haberlere göre Mitchell ziyaretine başlamadan önce yaptığı basın toplantısında, İsrail-Filistin barış sürecinin çıkmaza girmesinin sorumlusunun İsrail olduğunu dolaylı biçimde ima ediyor ve "İsrail barış sürecini ilerletmezse, Amerikan anayasası çerçevesinde yardımları kesebilir veya en azından askıya alabiliriz." diyordu.¹⁶

5- BBC'nin eşik bekçilerinin tanımlanması

Çalışmanın bu bölümünde BBC'nin eşik bekçileri olarak adlandıracağımız muhabir, editör, prodüktör konumundaki görevlilerin haber söylemlerine ilişkin tavırları ile ilgili fikir verecek bilgiler sunulacaktır. Bu bilgiler İngiliz haber kuruluşu BBC içinde yer alan eşik bekçilerinin habere yaklaşımlarını ortaya koyacak dolayısıyla eşik bekçilerinin analize olanak sağlayacaktır. Bunun yanında BBC'nin Ortadoğu'dan yaptığı haberlerde de bu eşik bekçilerinin analizi önemli rol oynayacaktır.

Jeremy Bowen özelinde BBC'nin Ortadoğu haberlerine ilişkin sahip olduğu konunun İngiltere ve dünya kamuoyunda tartışılması esnasında kullanılan temel argümanlardan birisi BBC editörlerinin ve editoryal içeriği denetleyen komisyon üyelerinin yaklaşımlarıydı. Bu bağlamda haber söylemindeki meselenin onların perspektiflerindeki aksaklığa bağlı olduğunu düşünenlerin sayısı fazlaydı. Robert Fisk, Jeremy Bowen'ın BBC Üst Kurulu tarafınca hazırlanan raporda İsrail'e karşı taraf tuttuğunun belirtilmesinden sonra kaleme aldığı yazısında bu bakışı eleştirel olarak şu şekilde ortaya koyuyordu:

"Ve unutmayın ki, Gazze'deki Filistinliler için ilaç bağıışı çağrısında bulunan bir reklamı yayımlamanın 'tarafsızlığını' zedeleyebileceğini söylemiş bir kurumdan söz ediyoruz. Bacakları kopmuş Filistinli çocukların, BBC'nin kasıntı yöneticilerinden daha mühim olmadığı açık. (...) BBC yöneticilerinin bu yazı hakkında 'zıvanadan çıkmış' diyeceklerini gayet iyi biliyorum. Jeremy Bowen da aynısını düşünebilir. Fakat bu noktada 1. Dünya Savaşı'nın metaforunu zikretmek isabetli olacaktır: Bowen ve meslektaşları, BBC yönetiminin eşekleri tarafından güdülen hakiki aslanlardır."

Dolayısıyla özel olarak ele aldığımız sorunsal açısından BBC eşik bekçilerinin analiz edilmesinin ayrı bir önemi bulunmaktadır. BBC haber kurumu dikkatli bir biçimde takip ettiği tarafsızlık ilkesine dayanan ve habercilik etik kurallarını öne alan tavrıyla ciddi bir haber kurumu niteliği taşımaktadır. Bu niteliği sağlayan unsurların başında kurumun eşik bekçilerinin bu ilkelere ciddi düzeyde sahip çıkmalarının geldiği söylenebilir. Zira kurumun muhabir düzeyinden üst editoryal kadrosuna kadar tüm bileşenleri ile etik kuralları takip ettiğini söylemek mümkün. Kurumun

¹⁶ Kasım Gafuri, "İsrail'in İnadı Bırakmasının Vakti", Radikal, 22/01/2010

muhabirleri ya da belli seviyedeki haber elemanları haberlerin yazımında, haberlerin fotoğraflanması ve görüntü olarak kaydedilmesinde objektiflik ölçütlerini dikkate alırlar. Bu tespit kurumun genel olarak sunduğu genel imajın bir yansımasıdır. Bunun yanında kurumun editoryal kadrosunun da aynı hassasiyete sahip bir görüntü verdiğini söylemek olasıdır. Aynı zamanda haberci ve editoryal kadro üzerinde izleyici (okuyucu) odaklı bir denetim mekanizması ile birlikte, BBC Trust isimli bir üst kurul bulunmaktadır. Dolayısıyla BBC eşik bekçilerinin, tarafsız ve objektif haber yaratma ile ilgili ciddi kurumsallaşmış yapılara ve her şeyden evvel böylesi bir haber anlayışına sahip olduğu görülebilir.

Böylece BBC eşik bekçilerinin daha çok İngiltere ve dünya kamuoyunun sağlıklı ve tarafsız bir biçimde haber almasına yönelik bir motivasyona sahip olduklarını söylemek mümkündür. BBC'nin haber seçimini sağlayan çalışanları belli bir sınıfsal aidiyete ve bu aidiyetin getirdiği davranış kalıplarına sahip değildir. Kurum çalışanlarını bu yönde etrafi çizilmiş bir çerçevesinin olmadığı rahatlıkla iddia edilebilir. Bunun yanında aynı kurum çalışanlarının baskın bir siyasi angajmanın peşinden gitmedikleri de eklenebilir. Kurum yayın politikası olarak da belli bir siyasi kimlikle davranma özelliği göstermez. Bu durum elbette ki nitelikli habercilik yapmanın önünde bir engel oluşturmaz. Nitekim İngiliz haftalık *The Economist* dergisi kamuoyu tarafından muhafazakar bir bakış açısına sahip bir yayın olarak tanımlansa da saygın ve objektif haberciliğin önemli bir örneğini oluşturmaktadır.

BBC'nin sahip olduğunu iddia ettiğimiz bu tarafsız tavrını oluşturan temel öğelerden bir tanesi kurumun ekonomik bağımsızlığıdır. BBC'nin ekonomik olarak sunduğu bağımsızlık tablosunun ana unsuru kurumun reklam politikasıdır. Bu politikaya göre kurum temel olarak reklam almayan bir yayın organı olarak yayın hayatına devam etmektedir. Böylece kurumun reklam verenlerden gelecek her türlü baskı, yönlendirme ve telkine karşı ciddi bir savunma mekanizması geliştirdiği de ifade edilebilir. Bu şekilde kurumun eşik bekçilerinin kurumun patronajından kaynaklanan ve tarafsızlık ilkesini zedeleyecek taleplerle yüz yüze gelmemesi, işlerini yaparken bu rahatlığı yaşamaları sağlanmıştır.

BBC'nin kamuoyunda bilinen bu imajının yanında eşik bekçilerinin bazı sorunlu tasarrufları olduğunu da belirtmek gerekir. Tabii kurumun bu sorunlu tasarrufları üst kurulları tarafından sürekli sorgulanmakta ve rapor edilmekte, kurum da bunları çoğu zaman gizlemeden (Çalışmanın ilerleyen bölümünde BBC'nin haberciliğini eleştiren bir raporun BBC eşik bekçileri tarafından kamuoyu önüne çıkmasının engellediğini göreceğiz) ya da herhangi bir şekilde tahrif etmeden kamuoyunun dikkatine sunmaktadır. Bu raporların BBC'nin eşik bekçilerinin tanımlanmasında kilit metinler olduğunu söylemek mümkündür. Zira bu raporlarda korunması gereken editoryal ilkelerin yanında mevcut eşik bekçilerinin bu ilkeleri nasıl uyguladıkları da konu edinmekte, böylelikle kurumun eşik bekçilerinin nitelikleri ortaya çıkmaktadır.

Bu bağlamda anlam ifade eden raporların bir tanesi de Neil Raporu'dur. 2004 yılında yayınlanan rapor Dr. David Kelly'nin ölümü ve bu ölüm üzerine Lord Hutton'ın yaptığı soruşturma sonrası hazırlanmıştır. Dr. David Kelly İngiltere Savunma Bakanlığı için çalışıyordu. BBC muhabiri Andrew Gilligan, BBC'nin Radio 4 kanalında yayınlanan Today adlı haber programında, adını açıklamadığı bir kaynağın, kendisine belirli istihbarat bilgilerinin Başbakanlığın isteğiyle dosyada hak etmedikleri kadar öne çıkarıldığını söylediğini aktardı. Bu tartışmalar, Avam Kamarası

İstihbarat ve Dış İlişkiler Komisyonu'nun, iddiaları incelemek üzere iki ayrı meclis araştırması başlatmasına neden oldu. Bu araştırmalar kapsamında sorgulananlar arasında Dr. David Kelly de vardı. Kelly'nin Avam Kamarası milletvekilleriince, BBC muhabiri Gilligan'ın haberinin kaynağı olup olmadığı konusunda sorgulanmasından üç gün sonra, cesedi Oxford kentindeki evi yakınlarında bulundu.

Bu olaylarla ilgili yapılan incelemelerden sonra BBC editörlerinin bağımsızlığa gereğinden fazla değer verdikleri ve bazı durumlarda gerçeğin farklı boyutlarını göz ardı ettikleri belirtildi. Neil Raporu'nda BBC editörlerinin sahip olduğu beş ilke sayılıyor ve bu editörlerin elde tuttukları konularının kitle yayıncılığı açısından rehber konumu olduğu belirtiliyordu. Bahsi geçen beş ilke şunlar: (1) Doğruluk ve hatasızlık, (2) Kamu çıkarlarının savunulması, (3) Tarafsızlık ve görüş çeşitliliği, (4) Bağımsızlık, (5) Hesap verilebilirlik. Neil Raporu'na göre bu beş ilke BBC eşik bekçileri tarafından sürekli olarak gözetilmektedir. BBC'nin eşik bekçileri bu ilkelerin korunmasına da dikkat etmektedirler.¹⁷

Bu ilkesel niteliklerinin yanında BBC eşik bekçilerinin geneli itibariyle memur ailelerden geldikleri saptanmıştır. Bunun yanında özellikle BBC'nin televizyon seksiyonu yapımcılarının posta bürokrasisi, radyo ve televizyon dünyası ve şov dünyasından geldikleri görülmektedir. 1920'lerden başlayan ve 1950'lerde yükselen bu süreç içerisinde kurumun eşik bekçilerinin çoğunluğunun sivil hizmet sektöründen geldiğini gözler önüne sermektedir.¹⁸ Bu durum BBC eşik bekçilerinin İngiliz kamuoyunun geneli ile benzer fikriyat ve hissiyatı paylaştığını göstermektedir. Bunun yanında ekonominin üst sınıflarından belli bir bakış açısı farklılığına da sahip olduklarını söylemek doğrudur.

6- BBC'nin Ortadoğu haberlerinin analizi

Yukarıda tanımladığımız biçimiyle BBC'nin eşik bekçileri geneli itibariyle değerlendirmek gerekirse İngiliz ortalamasının temsilcisi durumunda olduklarını söylemek gerekir. Bu durum İngiliz toplumunun hassasiyetlerinin BBC eşik bekçileri tarafından önemli ölçüde dikkate alındığını gösterir. Aynı zamanda bu, BBC eşik bekçilerinin kurumun yayınlacağı haberleri hazırlarken bu hassasiyetleri izlediğini anlatır. Bu durum elbette ki Ortadoğu ile ilgili yapılan haberler için de geçerlidir.

BBC'nin Ortadoğu haberleri sunuş biçimini belirleyen editoryal süreçleri zaman içerisinde farklı yönleri ile eleştirilene konu olmuştur. Jeremy Bowen olayı ile su yüzüne çıkan bu bakış açılarından bir tanesi de İngiliz kamuoyunda ciddi biçimde tartışılmış, bu konuda farklı görüşler ortaya atılmıştır.

Söz konusu görüşlere göre BBC Ortadoğu haberlerini yaparken tarafsızlık ilkelerini zedelemiştir. Yapılan tartışmalarda BBC'nin Ortadoğu özelinde seçtiği kavramlar ve bakış açısıyla bu konuda bazı problemler öğeler yarattığı görülmektedir. Bu bağlamda BBC eşik bekçilerinin seçtiği kavramların İsrail tarafının kullandığı terminoloji

¹⁷ "The BBC' Journalism After Hutton" The Report of The Neil Review Team, Temmuz 2004, http://www.bbc.co.uk/info/reports/pdf/neil_report.pdf [Erişim Tarihi 08/01/2010]

¹⁸ Jeremy Tunstall, "Producers in British Television" **Media Studies A Reader**, ed: Paul Marris, Sue Thornham, 2000, NYU Press, s.157,158

içinden seçilmesi bu problemliliğin başında gelmektedir. Bowen olayıyla bir kez daha gündeme gelen bu terminolojik yanlışlıkta öne çıkan farklı isimlendirmelerden birisi çit-duvar ikilemi üzerine olmuştur.

Bu duvar İsrail'in, Filistinlilerin yaşadığı bölgeleri Yahudi yerleşimleri ile ayırması amacıyla hizmet eden duvardır. Duvarın inşa edilmeye başlanması ve böylelikle Filistinlilerin ciddi bir tecrit yaşamaları uluslararası kamuoyunda önemli bir tepki ile karşılanmıştı. Bunun yanında İsrail'in kendini savunma mekanizmalarının bir parçası olarak dünyaya lanse ettiği bu girişim Lahey Uluslararası Adalet Divanı'na da intikal etmiştir. Mahkeme İsrail'in inşa ettiği bu duvarı uluslararası hukuka aykırı bulmuştur. Fakat İsrail devletinin tutumu mahkemenin yanlış bir karar aldığı yönündedir.

BBC eşik bekçileri Lahey Uluslararası Adalet Divanı bu yönde karar verdiği dönemde İsrail'in inşa etmekte olduğu bu duvarı "çit" (fence) kavramı ile tanımlıyorlardı. Fakat BBC eşik bekçilerinin duvar ile ilgili bu adlandırmadan vazgeçtikleri görülmektedir. Artık BBC "çit" dediği duvara, güvenlik duvarı (security wall) demektedir. Bowen olayının patlak vermesinden sonra sert eleştiriler yapan *The Independent* gazetesi yorumcusu Robert Fisk, BBC'nin bu kavramsallaştırması ile ilgili şöyle demektedir:

"BBC yönetimi muhabirlerine 'güvenlik duvarı' diye (ki Doğu Almanlar da Berlin Duvarı'yla ilgili tam bu ifadeyi kullanıyordu) yazdırmakta hâlâ ısrar etse de, Berlin Duvarı'ndan daha uzun ve yüksek olan yeni İsrail duvarı, 'Filistin'in Arafat/Mahmud Abbas'ın sözümlerine ona müzakere ettiği yüzde 22'lik kısmının yüzde 10'unu daha yalayıp yuttu."¹⁹

Bunun yanında bazı yerleşim adlarının adlandırılması ile ilgili de BBC eşik bekçilerinin İsrail tarafının benimsediği isimleri kullandığı belirtilmektedir. Yine Jeremy Bowen olayıyla tartışmaya açılan adlandırmaya göre BBC'nin Har Homa denilen yerleşim birimini İbranice adıyla kullandığı görülmektedir. Halbuki bu yerleşim biriminin Arapça bir adı da bulunmakta ve bu ad farklı uluslararası kurumlar tarafından çeşitli toplantılarda da dile getirilmektedir.²⁰

BBC eşik bekçilerinin Ortadoğu haberlerinde İsrail tarafına yakın yayınlar yapması iddiası 2000'li yılların ortalarında yine bazı raporlarla ortaya atılmıştır. 2004 yılında kurumun tecrübeli muhabirlerinden Malcolm Balen'in 2004 yılında tamamladığı rapor bunlardan biridir. Fakat Balen'in BBC'nin İsrail-Filistin çatışması bağlamında yaptığı haberleri inceleyen bu raporu BBC eşik bekçileri tarafından engellenmiştir. BBC yetkilileri "Bilginin Özgürlüğü Akdi 2000" (Freedom of Information 2000) belgesine dayanarak devam eden hukuksal süreçlerin bölünmemesi amacıyla raporun yayınlanmasını durdurmuşlardı.²¹ Bu durum İngiltere kamuoyunda önemli ses getirdi. Raporun yayınlanması için Stephen Sugar isimli Londra'lı bir avukat BBC'ye resmi talepte bulundu. Fakat herhangi bir yanıt alamadı.

Raporda BBC'nin bölgeye özgü haberlerinde 'ikiyüzlü' bir bakışı olduğu iddiaları yer alıyordu, fakat elbette ki bu saptamaya dayanak oluşturan somut detaylar ortaya çıkarılmadığı için yapılan haberlerde ne gibi ikiyüzlü bir söylemin ortaya konduğu açıklanamadı. Ancak rapor üzerine al altından çıkan genel izlenimlere göre BBC'nin Ortadoğu haberleri ile ilgili ciddi aksaklıkları vardı.

¹⁹ Fisk, agy

²⁰ Center for Middle East Peace Fact Sheet: Har Homa <http://www.centerpeace.org/factsheets/fact-sheet-harhoma.htm> [Erişim Tarihi: 09/01/2010]

²¹ "Balen Report: Court Rules in BBC's favour"

http://www.honestreporting.co.uk/articles/critiques/Balen_Report_Court_Rules_in_BBCs_Favour.asp [Erişim Tarihi: 11/01/2010]

Balen Raporu'nun ardından BBC'nin Ortadoğu haberleri ile ilgili tartışmalar ve çalışmalar devam etti. BBC bu sefer konuyla ilgili detaylı araştırmalar yapılmasını temin etmek üzere bağımsız bir panel düzenledi. Bu panelin sonucunda BBC'nin Ortadoğu haberlerine ilişkin bir başka rapor hazırlandı. Rapor sonucunda bazı genel saptamalar ortaya çıktı. Bunlara göre BBC'nin Ortadoğu haberlerinde sınırlı ölçüde kasıtlı ve sistematik olarak önyargılı bir bakış açısına sahip olduğu iddia edilmekteydi. Bazı durumlarda BBC'nin adil ve tarafsız olduğu da belirtiliyordu. Ama bunların yanında bazı noktalarda da sert eleştiriler yapıyordu. Yine rapora göre, BBC'nin bölgeden geçtiği haberlerde tutarsız olduğu belirtiliyordu. Bunun yanında bölgedeki fotoğrafın tüm detaylarıyla daha doğru ifade ile bütün olarak yansıtılmadığı da vurgulanıyordu. Bu durum da bölgeden gelen haberlerin kamuoyunu yanlış yönlendirme riski barındırdığına dikkat çekiyordu.²²

Yapılan haberlerin detayına bakıldığında, BBC'nin İsrail-Filistin çatışmasında olayın taraflarından biri olan Müslümanlara mesafeli yaklaştığı belirtilebilir. Bunda elbette ki ülkede uzun zamandan beri yer alan Müslüman toplulukların uyum sorunları ve Londra metrosunda düzenlenen saldırıların payı bulunmaktadır. Bu olayların etkisinde kalma potansiyelleri güçlü olan BBC eşik bekçileri 2007 yılının ağustos ayının ortalarında BBC'nin internet sitesinde İsa ile ilgili eleştirel bazı metinleri kaldırmak zorunda kaldılar. Fakat bu metnin bir hafta yayında kaldığını da belirtmek gerekmektedir. Ancak özellikle aşırı dindarların baskısıyla BBC kendi yayın ilkeleri ile yayına koyduğu bu mesajı kaldırdı. Bu durum BBC'nin anti-müslüman tavrını ortaya koyan unsurlardan biri olarak yorumlandı. Çünkü bu mesajın kaldırılması BBC eşik bekçilerinin hıristiyanlığın hassas öğelerine belli ölçülerde saygılı olduklarını böylelikle de belli bir tarafta yer aldığını göstermekteydi.

Bunun yanında BBC'nin Londra metrosu saldırganlarına ilişkin yarattığı algının sorunlu olduğu da sıkça dile getirildi. Hatta yapılan bazı sert eleştirilere göre bu saldırganlar hayvansal içgüdüleri ile hareket eden aşırıcular olarak algılanıyordu BBC tarafından.²³

Elbette bu bakış kurumun İsrail-Filistin çatışmasına ilişkin yaptığı haberlere de yansımaktaydı. Özellikle Filistin siyasetinde Hamas'ın etkili bir politik aktör olarak ortaya çıkmasından sonra kurumun editoryal yetkililerinin olaylara bakışında belli perspektif tercihlerinin olduğunu söylemek mümkündür. Kurumun bölgeden gelen ve özellikle Hamas'ın da içinde olduğu haberleri verme tarzında islamiyetten nefret etme eğilimine dayanan bir söylemin geçerli olduğu görülmektedir. Hamas ve benzeri örgütlerin tüm yaptıklarına şüphe ile yaklaşılmakta, bu örgütlerin haberlerinde eleştirel dozun yüksek olduğu da söylenebilir. Fakat bunun karşısında İsrail'in yaptığı eylemlere karşı aynı şüpheliğin görülmediğini söylemek gerekmektedir. Kurum, söyleminde hakim olan aynı eleştireliliği ve hatta nefreti İsrail tarafı için kullanıma sokmamaktadır. Bunlarla birlikte bölgeden gelen haberlerin hassas olduğunu ve de tümüyle önyargılardan arındırıldığını iddia etmek güçtür. Bunun yerine kurumun editoryal yetkililerinin taraflı ve yer yer naif bir söyleme sahip olduğu izlenmektedir.

²² Ciar Byrne, "BBC bids to suppress study on Middle East 'bias'" <http://www.independent.co.uk/news/media/bbc-bids-to-suppress-study-on-middle-east-bias-774282.html> [Erişim Tarihi: 11/10/2010]

²³ "Terror victims are BBC licence-payers, too" <http://www.telegraph.co.uk/comment/telegraph-view/3642098/Terror-victims-are-BBC-licence-payers-too.html>, [Erişim Tarihi: 12/01/2010]

Kurumun bu konuda naif davrandığına ilişkin bir başka örnek Filistinliler için toplanan yardımlarla ilgili tanıtıcı bir reklam filminin yayınlamamasıdır. İngiliz yayın kuruluşu BBC, tarafsızlığına zarar getireceği endişesiyle, Gazze'ye yardım amacıyla ülke çapında başlatılan kampanyayı ekranlarından duyurmayı reddetmişti. BBC, söz konusu yardım çağrılarını reddetmesini iki gerekçeyle kamuoyuna açıkladı. (1) Tarafsızlığından taviz vermemek, (2) Yardımın toplanıp yerine ulaştırılması konusunda soru işaretleri bulunması. Yardım için kısa adı DEC olan Acil Felaket Komitesi, İsrail'in Gazze saldırısındaki olumsuz tablo için yardım kuruluşlarının harekete geçmek zorunda kaldıklarını duyurmuştu. Komite'de İngiliz Kızılhaçı ve Çocukları Kurtarın gibi 12 büyük yardım kuruluşu da bulunuyordu.²⁴ Ortadoğu konusunda tarafsızlığı ciddi düzeyde tartışmalı olan BBC, böyle bir insani reklamın yayınlanmaması kararını verirken tarafsızlık ilkelerine göre davrandığını vurgulayarak naif bir görünüm çizmiştir. Çünkü bu yardım kampanyası uluslararası toplum tarafından ciddi düzeyde kabul görmüştür. Ayrıca İngiltere kamuoyunda İngiliz Kilisesi Başpiskoposu, bazı BBC çalışanları ve İngiliz kabinesinden bazı bakanlar da yardım konusuna destek vermişlerdir. Fakat BBC bu konuda kendinden menkul bir tarafsızlık ilkesini uygulamaya sokmuştur. Bunun yanında yardımların gereken yerlere gitmeyeceği yönünde BBC tarafından yapılan değerlendirme de önyargılı bir ifade olarak değerlendirilebilir.

Zaten BBC'nin tüm Gazze olayları ile ilgili yapmış olduğu yayıncılık çizgisi de yukarıda yapılan saptamaları ortaya koyuyordu. O dönemde uluslararası ve ulusal medya kuruluşları Gazze'de insanların yaşadığı sıkıntıyı gözler önüne sermeye çaba gösteriyorlardı. Bunun için infial yaratan haber, görüntü ve videoların gösterilmesinden kaçınılmadı. Fakat BBC'nin aynı tarzda yayın yaptığını söylemek güçtü. LSESU Palestine Society isimli sivil toplum kuruluşu aktivisti Jinan Bastaki'nin bu konuda söyledikleri bu bağlamda ilgi çekici. Bastaki, o dönemde BBC'nin, İsrail'in yapmış olduğu saldırıdan sonra yıkılmış Birleşmiş Milletler binalarını, okullarını ve yardım depolama faaliyetleri için kullanılan yapıları gözler önüne sermesi gerektiğini vurguluyordu.²⁵ Bunun yanında BBC, sivil bölgelerde İsrail'in kullandığı kimi silahlarla vücutları yanarak hayatlarını kaybeden sivil kadınların ve çocukların tahammül edilmesi zor olan görüntülerine de yer vermedi. Aynı zamanda Türkiye medyasında bile sıklıkla çıkan Gazze'deki hastane ve sağlık kuruluşlarının ne zor koşullar altında ve kapasitelerinin çok çok üstünde çalıştığını da dünya kamuoyunun dikkatine sunmadı. Gazze saldırıları yaşanırken özellikle su, enerji ve sağlık malzemelerindeki eksikliğin İsrail'in uyguladığı engellerden dolayı gerçekleştiği belirtiliyordu. İsrail'in bu düzeydeki fiziki engelleri de uluslararası toplumun kabul ettiği bir gerçektir. Fakat BBC yine bu engellerle ilgili haber yapmadı ve Gazze'de yaşanan türlü eksikliklerin nedenleri araştırmadı.

BBC'nin bu konudaki tavrını gösteren son örnek ise Gazze olaylarından sonra Birleşmiş Milletlerin yetkilendirmesiyle Gazze'de işlenen savaş suçlarını araştıran Güney Afrikalı yargıç Richard Goldstone'un hazırladığı Goldstone Raporu ile ilgili yaptığı yayınların söylemi oldu. Bu tartışmalı raporda farklı kurumlar, farklı boyutlarda eleştirilmekle birlikte eleştiri okları İsrail yönetiminin Gazze operasyonu sırasındaki eylemleri ile ilgiliydi. Rapor, BBC tarafından geniş bir biçimde ele alındı. BBC muhabirlerinin konunun taraflarından detaylı yorumlar almasına ve

²⁴ "BBC'den Gazze'ye Yardıma Ret" <http://www.haberx.com/Dunya-Haberleri/Ocak-2009/BBCden-Gazze-ye-yardima-ret.aspx>
[Erişim Tarihi: 12/01/2010]

²⁵ Jinan Bastaki, "BBC violates its own principles by not airing Gaza appeal" <http://electronicintifada.net/v2/article10242.shtml>,
[Erişim Tarihi: 12/01/2010]

haberini kapsamlı bir şekilde verilmesine özellikle dikkat edildi. BBC eşik bekçileri o zaman haklarında suçlamalarda bulunmadıkları Jeremy Bowen'ın konu ile ilgili bir analizini de yayınlamışlardı. Böylelikle bölgeyi yakından tanıyan ve İsrail karşıtlığı ile suçlanan Bowen'ın değerlendirmelerini de görmek mümkün oluyordu. Fakat Goldstone Raporu'nu yansıtan birçok yayın organında olduğu gibi BBC'nin bu haberinde de Ortadoğu'da olası bir çözümün tek taraflı bir şekilde geleceğine ilişkin geçerli olan bir algının tekrardan üretildiği görülmektedir. Bazı gazeteler ve BBC verdiği Goldstone Raporu ile ilgili haberlerde, raporla ortaya konan tespitler kısmında Hamas'ın eleştirilmemesine vurgu yapıyordu. Bunun yanında çözümlerle ilgili yapılan değerlendirmelerde de Hamas tarafından ortaya çıkan problemlerin hafifsenmesine dikkat çekiyordu. Dolayısıyla BBC bazı noktalarda -hatta bu noktalar bizzat İsrail'in elini güçlendiren noktaları- Goldstone raporunu eleştiriyordu.

Bunun yanında yukarıda değindiğimiz gibi BBC, bu konuda tek taraflı çözüme meyyal ifadelerle de Goldstone Raporu ile ilgili yaptığı haberlerinde yer veriyordu. BBC'nin internet sitesindeki söz konusu haberlerden birinde yer alan İsrail Dışişleri Bakanı'nın aktarılan şu sözleri BBC'nin bu konudaki tavrına bir örnek oluşturur.

“İsrail Dışişleri Bakanı, “Hamas'ın ve diğer Filistinli terörist örgütlenmelerin İsraili sivillere yönelik yaptıkları öldürücü saldırıları” görmezden geldiği belirtilen tek taraflı bir çözümü reddetti.”²⁶

Burada yapılan vurgu, BBC'nin Hamas'a yönelik bakışını bir kat daha pekiştirmesi ile dikkat çekmektedir. Yoksa tek başına bu ifadeleri değerlendirmek böyle bir saptamaya yol açmayacaktır. Raporun oylanması süreçleri ve bununla birlikte raporun onay almasından sonra iki tarafın belli takvimlerde alması gereken önlemlerin haberleştirilmesinde BBC'nin Filistin tarafından beklentileri de İsrail'e ilişkin beklentilerine oranla daha fazladır.

Dolayısıyla BBC'nin Ortadoğu haberlerinde eşik bekçilerinin sahip olduğu konumun tarafsız ve hassasiyetlere riayet eder biçimde olduğunu söylemek pek de olası değildir. BBC bu haberlerinde İsrail tarafına daha yakın görünür bir imaj çizmekte ya da daha hafif bir değerlendirme yapmak gerekirse tarafsızlık ilkesini uygulamaya çalışırken naif bir görünüm vermektedir. Zira bu tarafsızlık söylemi kamunun bazı konularda bilgilenmesini ve dahası bilinçlenmesini engelleyebilecek bir nitelik taşımaktadır.

7- Sonuç

Jeremy Bowen örnek olayı kapsamında BBC'nin eşik bekçilerinin Ortadoğu ile ilgili haberlerde sahip olduğu konumun belli başlı bazı nitelikleri olduğu ifade edilebilir. BBC'nin Ortadoğu'daki gelişmelerle ilgili yaptığı habercilik, hem dünya hem de İngiliz kamuoyunda birçok kere tartışılmış, başta Balen Raporu olmak üzere bu habercilik anlayışını analiz eden farklı çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucu ortaya konan saptamalara göre, BBC Ortadoğu'daki gelişmelerin haberleştirilmesinde evrensel basın ilkelerine uygun bir tarafsızlık konumu yakalayamamıştır. Bunun yanında tarafsızlık ilkesinin belli durumlarda fetişleştirilmesi özellikle Ortadoğu

²⁶ “UN backs Gaza 'war crimes' report” http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8310754.stm [Erişim Tarihi: 13/01/2010] Burada konu edilen haberde BBC'nin olayı farklı isimlere yorumlatmasının yanında farklı haber kaynaklarından bilgiler edindiği de görülmektedir. Bu stratejik haber kaynaklarından bazılarının Filistin tarafından olduğunu da burada not etmek gerekir. Hatta bu haberde Mahmud Abbas yönetiminin sözcülerine yer verildiği gibi Hamas örgütünün sözcülerine de raporla ilgili görüşleri sorularak yer verilmiştir.

bağlamındaki özgün olaylarda kurumun haber kurumu olarak naif kalmasını sağlamıştır. Bunun en önemli örneklerinden bir tanesi Gazze’de yaşananlar için Acil Felaket Komitesi’nin iki dakikalık yardım çağrısını yayınlamamasıdır. Bunun yanında ilgili haberler söylem analizi yöntemiyle analiz edildiğinde BBC’nin haberlerinde Ortadoğu’daki çatışmaların iki tarafına daha farklı bir yaklaşım sergilediği gözlemlenmektedir.

BBC’ye yönelik eleştirel çalışmalar kurumun Ortadoğu haberlerinde söz konusu aksaklıkların sayısı ve etkisinin artmasına belli ölçülerde engel olmuştur. Buna rağmen, İngiliz kamuoyunda farklı platformlardan gelen eleştiriler Jeremy Bowen olayının yaşanmasına engel olamamıştır. Jeremy Bowen olayıyla birlikte BBC’nin İsrail’in Gazze operasyonu sırasında sergilemiş olduğu habercilik pratiği ve bunun arkasından gelen Gazze’de savaş suçu işlenip işlemediğini analiz eden Goldstone Raporu’nun haberleştirilmesi örnekleri de BBC’nin bölge haberlerinde evrensel yayıncılık ilkelerine uygun tutumu tümüyle sağlayamadığını göstermektedir. Fakat bu değerlendirmede kimi ihtiyat paylarını da dikkate alarak Arap dünyasının bazı temsilcilerinin de BBC’de kendilerine söz hakkı bulabildiklerini belirtmek gereklidir. Ancak yalnızca bu hususun BBC’nin Ortadoğu haberlerindeki genel eğilimi için tarafsız nitelemesi kullanılmasına yetmeyeceği açıktır.

Bu durumun temel sebeplerinden bir tanesi BBC eşik bekçilerinin kompozisyonudur. Eşik bekçiliği teorisine göre haberin seçilmesi ve yapılması sürecinde, haber kurumunun muhabir ve editör kadroları etkilidir. Bu bağlamda BBC’nin Ortadoğu haberlerinin analizini bu kapsamda yaptığımızda ortaya çıkan sonuç kurumun eşik bekçilerinin bu süreçte etkili olduğudur. Eşik bekçiliği teorisinde vurgulandığı gibi BBC’de Ortadoğu’dan gelen haberlerin nasıl yapılacağı, haber topların hangi malzemelerin göz ardı edeceği kurumun eşik bekçileri tarafından belirlenmektedir. Mülkiyet yapısı dikkate alındığında kurum, herhangi bir şahsa ya da vakfa ait olmadığı için bu profesyonellerin bir kat daha etkili olduğunu söylemek mümkündür. Ortadoğu’dan gelen haberlerin yanı sıra bu kurumun eşik bekçileri BBC’nin Ortadoğu haberlerini analiz eden raporların kamuoyuna yansımalarını önleyerek ya da uluslararası bir yardım kuruluşunun reklamını yayınlamamaya bu etkinliklerini de göstermektedirler.

BBC’nin eşik bekçilerinin Ortadoğu haberleri özelinde sahip oldukları bu yaklaşımın temel nedenleri bulunmaktadır. BBC’nin içinden çıkan bazı raporların ilgili bölümlerin ve BBC ile ilgili yapılan incelemeleri dikkate alarak söylemek gerekirse, BBC eşik bekçileri sosyo-ekonomik konum olarak İngiliz toplumunun vasatından gelmektedirler. BBC’nin çalışanları arasında üst sınıflardan bireylere rastlamak pek olası değil. Bu yüzden kurumun eşik bekçileri içlerinde buldukları toplumun hassasiyetlerini gereğinden fazla bir şekilde yansıtmaya olabilmektedirler. Bu durum, BBC Ortadoğu haberlerini yaparken de geçerlidir.

İngiliz toplumunda özellikle Londra metrosu saldırılarından sonra görülen tepkisel durum, toplumun vasatını yansıtan BBC eşik bekçileri tarafından da belli ölçülerde edinilmiştir. Böylelikle Ortadoğu özelinde güçlü olan bazı politik aktörlerin BBC haberlerinde hissedilir bir şekilde farklı bir şekilde ele alındığı görülmüştür. Bunun yanında İngiliz toplumunun Ortadoğu gibi uzak bir coğrafyada yaşanan hassas olaylar karşısındaki ataleti haber kurumu BBC’nin Ortadoğu haberlerinde naiflik olarak ortaya çıkar. Kurumun Ortadoğu’daki dengeleri zaman zaman gözden kaçırarak belli bir tarafsızlık söylemine bağlı kalmasının en büyük nedenlerinden biri bu atalettir.

KAYNAKÇA

- BASTAKI Jinan, “BBC violates its own principles by not airing Gaza appeal” <http://electronicintifada.net/v2/article10242.shtml>, [Erişim Tarihi: 12/01/2010]
- BYRNE Ciar, “BBC bids to suppress study on Middle East 'bias” <http://www.independent.co.uk/news/media/bbc-bids-to-suppress-study-on-middle-east-bias-774282.html> [Erişim Tarihi: 11/10/2010]
- CHOMSKY Noam, HERMAN Edward S., PETERSON David, PODOR Justin, **Medyanın Kamuoyu İmalatı, Medyanın Tekelleşmesi Kitlelerin Yönlendirilişi ve Zorunlu İtaat**, Çev: Adnan Köymen, Ebru Kalak, Hale Alpmen, Özge İnciler, Işıl Esendür, İstanbul, Chiviyazıları, 2004
- FISK Robert, “How can you trust the cowardly BBC?” The Independent, 16/04/2009
- GAFURI Kasım, “İsrail’in İnadı Bırakmasının Vakti”, Radikal, 22/01/2010
- HERMAN Edward S., CHOMSKY Noam, **Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası**, çev: Ender Abadoğlu, İstanbul, Aram Yayınevi, 2006
- JOHNSTON Chris, “Bowen Named BBC Middle East Editor” The Guardian, 17 Haziran 2005
- LERMAN Antony, “What did Jeremy Bowen do wrong?” The Guardian, 16/04/2009
- TUNSTALL Jeremy, “Producers in British Television” **Media Studies A Reader**, ed: Paul Marris, Sue Thornham, 2000, NYU Press,
- VAN DIJK Teun A. “Discourse Analysis as Ideology Analysis”. **Language and Pace**, ed. C. Schäffner & A. Wenden, Aldershot: Dartmouth Publishing.,1995, “ss.17-33.”
- VAN DIJK Teun A. **News Analysis: Case Studies of International and National News In the Press**, Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, 1988
- ÜLKÜ Güler, “Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi”, **Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi**, s.374’den Teun Van Dijk, “Opinions and Ideologies in the Press” ed. Allan Bell ve Peter Garrett, Approaches to Media Discourse, Oxford: Blackwell, “ss.61-63.”
- Haberler*
- “Gazze’de Cep Telefonu Işığında Ameliyat”, Radikal, 30/12/2008
- “İsrail Gazze’de Beyaz Fosfor Kullanıyor”, Radikal, 16/01/2009
- “BBC’ye ‘Siyonist’ Çekidüzen”, Radikal, 17.04.2009
- “İsrail Gazze’de Ateşkes İlan Etti”, BBC Türkçe Servisi, http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/01/090117_israel_truce.shtml Erişim Tarihi [07/01/2010]
- “İsrail’de Netanyahu Hükümeti Görev Başında” Voice of America Turkish, <http://www.voanews.com/turkish/archive/2009-03/2009-03-31-voa16.cfm?moddate=2009-03-31> Erişim Tarihi [07/10/2010]
- “BM’den İsrail’e Ağır Rapor” Deutsche Welle Türkçe, <http://www.dw-world.net/dw/article/0,,4698797,00.html> Erişim Tarihi [07/01/2010]

Center for Middle East Peace Fact Sheet: Har Homa <http://www.centerpeace.org/factsheets/fact-sheet-harhoma.htm>

[Erişim Tarihi: 09/01/2010]

“Terror victims are BBC licence-payers, too” <http://www.telegraph.co.uk/comment/telegraph-view/3642098/Terror-victims-are-BBC-licence-payers-too.html>, [Erişim Tarihi: 12/01/2010]

“BBC’den Gazze’ye Yardıma Ret” <http://www.haberx.com/Dunya-Haberleri/Ocak-2009/BBCden-Gazze-ye-yardima-ret.aspx> [Erişim Tarihi: 12/01/2010]

“UN backs Gaza 'war crimes' report” http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8310754.stm [Erişim Tarihi: 13/01/2010]

Raporlar

“Balen Report: Court Rules in BBC’s favour”

http://www.honestreporting.co.uk/articles/critiques/Balen_Report_Court_Rules_in_BBCs_Favour.asp [Erişim Tarihi: 11/01/2010]

“The BBC’ Journalism After Hutton” The Report of The Neil Review Team, Temmuz 2004, http://www.bbc.co.uk/info/reports/pdf/neil_report.pdf [Erişim Tarihi 08/01/2010]

“Editorial Standard Findings: Appeals and Other Editorial Issues to the Trust Considered by the Editorial Standards Committee” BBC Trust ESC 3 Mart Bülteni, 03/03/2009 (Nisan 2009’da basıldı)

Kent Akademisi